

Павленко Сергій Олексійович,
провідний науковий співробітник відділу
організації наукової діяльності та захисту
прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СПВІВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ОПЕРАТИВНА КОМБІНАЦІЯ» ТА «СПЕЦІАЛЬНИЙ СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ»

Аналіз наукової літератури, вивчення практики й результати опитування працівників оперативних підрозділів засвідчує, що виконання оперативно-тактичних завдань, спрямованих на досягнення тактичної мети, особливо в проблемних (специфічних, конфліктних) оперативно-тактичних ситуаціях, передбачає проведення оперативних комбінацій, що полягає в штучному створенні сприятливих умов задля зміни цих ситуацій в інтересах оперативних підрозділів [1, с. 181].

Враховуючи результати аналізу матеріалів практики діяльності оперативних підрозділів та опитування респондентів, можна дійти висновку, що оперативна комбінація є ефективним способом вирішення оперативно-тактичних завдань не лише під час проведення оперативної розробки, а й під час здійснення оперативного пошуку, оперативно-розшукової профілактики [2, с. 78].

Такий багатоцільовий спосіб застосування дії оперативної комбінації відрізняє її від суміжних термінів, зокрема від спеціального слідчого експерименту, підстави проведення якого визначено в ст. 271 ч. 1 п. 3 чинного КПК України. Варто зауважити, що за своєю суттю спеціальний слідчий експеримент подібний до оперативного експерименту, який тривалий час використовували в практичній діяльності оперативних підрозділів до реформування кримінального процесуального законодавства, хоча й без належного нормативно правового закріплення [2, с. 78].

Не вдаючись до поглибленого аналізу цього питання, з'ясуємо лише основні розбіжності між оперативною комбінацією та спеціальним слідчим експериментом. Зокрема, досліджувані категорії розмежовують за такими критеріями, як [2, с. 78]:

– мета проведення. Метою проведення спеціального слідчого експерименту є перевірка дійсних намірів певної особи, в діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішення щодо вчинення злочину [3]. Як зазначають окремі дослідники [4], слід акцентувати на спостереженні за поведінкою такої особи, її кінцевому результаті, зокрема на прийнятті відповідного рішення. Натомість цільове призначення оперативної комбінації означене ширшим

спектром завдань (функціоналізацією) залежно від організаційно-тактичних форм оперативно-розшукової діяльності [2, с. 79];

– правове забезпечення. На відміну від оперативної комбінації, порядок проведення спеціального слідчого експерименту як однієї з форм контролю за вчиненням злочину визначено КПК України [3] та іншими нормативно-правовими актами [3]. Крім того, спеціальний слідчий експеримент проводять лише в межах кримінального провадження, а необхідною умовою його проведення, як і більшості негласних слідчих (розшукових) дій, є ступінь тяжкості злочину, вчинення якого готується або вчиняється (тяжкий чи особливо тяжкий). Натомість порядок і тактику проведення оперативної комбінації на законодавчому рівні не визначено. Оперативна комбінація може проводитись незалежно від тяжкості злочину, відповідно до принципів оперативно-розшукової діяльності (верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини);

– суб'єкт ініціювання. Рішення про здійснення контролю за вчиненням злочину (ст. 271) у формі спеціального слідчого експерименту приймається виключно прокурором (ч. 4 ст. 246 КПК України), а якщо під час проведення контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватись у межах, що допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді (ч. 8 ст. 271 КПК України). Натомість прийняття рішення про проведення оперативної комбінації не потребує дозволу і здійснюється працівником оперативного підрозділу [2, с. 79].

Водночас варто зауважити, що ключовою спільною рисою спеціального слідчого експерименту й оперативної комбінації є негласний характер їх проведення.

Чітко не визначено й питання співвідношення категорій «оперативна комбінація» та «оперативна операція». Не вдаючись до дискусії, слід погодитися з авторами, які зазначають, що поняття «комбінація» є ширшим, ніж поняття «операція», адже охоплює як окремі дії, так і прийоми, які передбачають ці дії [5, с. 39].

Слушно зазначають й інші вчені про те, що комбінація, на відміну від операції, передусім передбачає врахування психологічних закономірностей поведінки осіб, задіяних у процесі її проведення, з урахуванням даних професійної підготовки оперативних працівників і специфічних умов, у яких вони діють [6, с. 160–161]. Зазначені критерії є умовними та потребують окремого дослідження [2, с. 79].

Список використаних джерел

1. Павленко С.О. Оперативна комбінація: класифікація видів та основні елементи. Наукові праці *Наукові праці національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Том 28 (29). С. 181–195.

2. Павленко С.О. Наукові підходи до розуміння поняття «оперативна комбінація» в теорії оперативно-розшукової діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2021. Том 32 (71). № 3. С. 76–82.

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Ген. прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Держ. прикордон. служби України, М-ва фінансів України, М-ва юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16 листоп. 2012. URL: <http://www.minjust.gov.ua/42544>

4. Багрій М.В. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням злочину. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 74. С. 386–391. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_74_59

5. Белик Л.С. Понятие оперативной комбинации. Юридическая наука. 2013. № 2. С. 37–39.

6. Пономаренко Н.Ю. Тактические операции и оперативно-тактические комбинации как средства расследования пре ступлений : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Криминалістика; судово-експертна діяльність; оперативно-розшукова діяльність». Белгород, 2017. 255 с.

Пекарський Сергій Петрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки
Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА, УПОВНОВАЖЕНОГО РОЗШУКУВАТИ ДІТЕЙ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТІ

6 вересня 2021 міністр внутрішніх справ Денис Монастирський озвучив ключові проєкти, які впроваджуватимуться за його керівництва [1]. Так, одним з пріоритетів державної політики МВС визначено створення безпечного середовища, зокрема і безпечного дитинства. Метою проєкту «Безпечне дитинство» є запобігання, своєчасне виявлення та ефективне реагування на виклики і загрози у сфері безпечного дитячого середовища. Складовими «Безпечного дитинства» визначено: безпечна школа, вихователь безпеки та розшук дітей [1]. Проблема ефективного і своєчасного розшуку безвісно зниклих дітей була і залишається актуальною в правоохоронній діяльності. Через батьківську недбалість, домашнє насильство, булінг,